

Ligeia

„S benne lakozik az akarat, mely nem hal meg. Ki ismeri az akarat titkait s erőit? Mert Isten csak egy nagy akarat, mely szent feszültségével mindenén áthat. Az ember nem adná meg magát a sors angyalainak, nem adná meg magát teljesen még a halálnak sem, csak gyenge akaratának gyarlósága folytán.”

Joseph Glanvill

Ha lelkem üdvössége függne tőle, akkor sem tudnék visszaemlékezni, hogyan, mikor, de még arra sem, hogy tulajdonképpen hol ismerkedtem meg először Lady Ligeiával. Hosszú évek teltek el azóta, s memóriám gyönge a sok szenvedéstől. Vagy talán azért nem tudom ma emlékembe hívni ezeket a részleteket, mert valójában kedvesem alakja, ritka tanultsága, különleges s mégis szende hatású szépsége s halk zenés nyelvének megborzongató és elbűvölő ékesszólása oly állandó és titkos lépésekben tették meg útjukat szívembe, hogy lassú, de biztos hódításuk története észrevétlen és ismeretlen maradt. Mégis, azt hiszem, legelőször és legtöbbször a Rajnánál találkoztam vele, egy nagy, omladozó, régi városban. A családjáról – csakugyan –, arról beszélt egyszer. Kétségkívül a távoli múltba vesző eredetű család. Ligeia! Ligeia! Betemetkezve tanulmányaimba, melyek igazán oly természetűek, hogy minden másnál inkább alkalmasak eltompítani a külső világ benyomásait, csak ez az édes szó – Ligeia – hívja szemem elé fantáziámban annak a képét, aki nincs többé. S most, mialatt írok, föl-villan bennem a csodálkozás, hogy sohase tudtam a vezetéknevét annak a leánynak, aki barátnőm és jegyesem

volt, aki tanulmányaim társa és végül szívem asszonya lett. Játékos parancs volt Ligeia részéről? Vagy szerelmem erejének próbája, hogy erről a pontról sohase kérdezzem? Vagy inkább a saját szeszélyem volt – vadul regényes áldozat szenvedélyes odaadásom oltárán? Csak magára a tényre emlékszem határozatlanul – s csoda-e, ha teljesen elfeledtem a körülményeket, melyek okozták azt vagy kísérték? Valóban, ha valaha a szellem, melyet a regény szellemének hívnak – a bálványimádó Egyiptom sápadt és ködszárnyú Ashtophet-je –, lebegett baljós házasságok fölött, a szólásmód szerint, a miénk fölött minden bizonynyal ott lebegett.

Mégis van egy drága téma, amelyre nézve emlékezetem nem hagy cserben. Ez a téma Ligeia személye. Termetre magas volt, kissé inkább vékony, sőt későbbi napjaiban valósággal lesóványodott. Hiába próbálnám festeni tartása fenségét s nyugodt könnyűségét vagy lép-teinek érthetetlen súlytalanságát és rugalmasságát. Úgy jött s tűnt, mint egy árnyék. Ha belépett titkos dolgozószobámba, sohasem vettem észre, míg meg nem szólalt halk, édes hangjának drága zenéje, s vállamra nem tette márvány kezét. Arcának szépségét utol nem érthette más leányé. Egy ópiumálom sugárzása volt az – lélekröpítő, légies látomás, vadabb és istenibb azoknál, melyek Délosz lányainak szunnyadó lelke körül szállonganak. Pedig vonásait nem jellemezte a szabályos alkat, melyet helytelenül állítottak elénk mint tisztelnivalót a pogányok klaszszikus műveiben. Igazán mondja Francis Bacon, mikor a szépség mindenféle formájáról és fajtájáról beszél: „Nincs tökéletes szépség, ahol nincs valami különösség az árnyokban.” De, ámbár jól láttam, hogy Ligeia vonásai nem mutatnak klasszikus szabályosságot – habár éreztem, hogy szépsége igazi „tökéletes szépség” s csupa „külö-

nösség” –, mégis hiába igyekeztem felfedezni benne a szabálytalanságot s megtalálni eredetét annak az érzésnek, mely a „különöset” érezte rajta. Vizsgáltam a magas és halvány homlok körvonalát – hibátlan volt (mily hideg ez a szó isteni fenségre alkalmazva!); a halánték fölötti részleteknek a legtisztább elefántcsonttal versengő bőrt, parancsoló arányait és nyugalmit, lágy kiszögellését; s a hollófekete, sima fényű, pompázó és természetesen hullámos fürtöket, „jácintos fürtjeit”, melyek megértették e homéroszi jelző teljes erejét! S néztem az orr finom vonalait – sehol sem láttam ily tökéleteset, csak a héberrek kecses érmein. Ugyanaz a kényes simasága a bőrfelületnek, az az alig észrevehető tendencia a sasorr felé, ugyanazok a harmonikusan rajzolt orrlyukak, melyek szabad szellemről beszéltek. S néztem az édes száját. Itt igazán diadalt ült minden, ami égi – a rövid felső ajk fenséges hajlása, s az alsónak lágy, gyönyörűtás álma; nevető gödröcskék és beszédes színek; a fogak, amelyek majdnem vakító fénnel villogtatták vissza minden sugarát annak a szent fénynek, mely derűs, szelíd s mégis oly ragyogva ujjongó mosolyából, e mosolyok mosolyából rájuk esett. És kutattam álla képződését – s itt megtaláltam gyöngéd szélességét, puhaságát és méltóságát, teltségét és szellemiségét a görög mintáknak: annak a vonalnak, amelyet Apollón isten csak álmában tárt az athéni Kleomenész elé. S végül Ligeia nagy szemébe néztem.

Szemekre nincs példánk a messze ókorból. S lehet is, hogy éppen a szemekben, hogy éppen kedvesem szemében rejlett a titok, melyre Bacon céloz. Azt kell hinnem, hogy sokkal nagyobb volt, mint emberi fajtánk átlagos szemei. Tágabb volt még, mint a Nourjahad-völgybeli törzseknek legtágabb, legtelibb gazellaszeme. De ez alig tűnt föl Ligeiánál, csak néha, a feszült izgalom pillanataiban.